

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่ง
ในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา เขต 25*

THE OPERATION OF CARING AND SUPPORT STUDENT SYSTEM AND
ENHANCING STUDENT RESILIENCE IN SCHOOL UNDER THE SECONDARY
EDUCATION SERVICE AREA OFFICE 25

ชาตรี อดทน

Chatree Odton

สิทธิชัย สอนสุภี

Sitthichai Sonsupee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

Khon Kaen University, Nong Khai Campus, Thailand.

E-mail: Chatreeku@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน 2) แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

*Received: 15 August 2020; Revised: 17 May 2021; Accepted: 18 May 2021

ครูที่ปรึกษาควรรู้จักนักเรียนทุกคน และปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้าน 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน ควรจัดกลุ่มนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน ควรจัดทำแผนกลยุทธ์ และดำเนินกิจกรรมตามแผน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา เมื่อเกิดปัญหากับนักเรียน ต้องให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ควรมีการสรุปประวัตินักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จ ต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ควรมีการจัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล

คำสำคัญ: การดำเนินงาน, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน

Abstract

The research aimed to study the operation and the guidelines for the development of the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25. The was the quantitative research. The sample were 140 school administrators and teachers. The instrument used in this research was a 5 level rating scales. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were; 1) the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25, overall, at a high level. Once considering each aspect, it was found that the aspect of student promotion and development with the highest mean, in the other hand, the lowest mean was the submitting student. 2) there were 6 guidelines for the development of the operation of caring and support student system and enhancing student resilience in school under the secondary education service area office 25 as follow; (1) the aspect of knowing student individually, the advisors should know all students and improve the home visiting project. (2) The aspect of screening students, they should be grouped for the benefit of appropriate care and assistance. (3) The aspect of support and development of students, it should prepare a strategic plan and carry out activities according to the plan. (4) The aspect of prevention and problem solving,

the urgent help is needed. (5) The aspect of submitting students, students' profiles should be summarized to provide information to experts and when students finish therapy must return to school as usual. (6) The aspect of enhancing resilience in student life, the activities should be organized on the basis of individual differences.

Keywords: Operation, Student Care System, Enhancing Student Resilience

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการปรับตัวของคนในสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศไหลบ่าเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เด็กและเยาวชนซึมซับเอากระแสบางอย่างเข้ามาในวิถีชีวิต ซึ่งบางอย่างเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ส่งผลให้เกิดปัญหากับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะช่วงวัยรุ่น ทำให้มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมตามวัย หรือต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อชีวิต เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ เสพยาเสพติด ติดเกม ติดการพนัน ตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท ถูกกลั่นแกล้งรังแก หรือเป็นเหยื่อของการบริโภควัตถุนิยม เป็นต้น (ปรมาภรณ์ สนิธิ, 2560) นอกจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อวัยรุ่นแล้ว ปัจจัยภายในจากการที่วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างรวดเร็วหลายด้าน ทำให้วัยรุ่นวิตกกังวลกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แสดงออกในลักษณะอารมณ์อ่อนไหวง่าย หงุดหงิด ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ควบคุมอารมณ์ไม่ได้เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง (พิชญานนท์ งามเฉลี่ย และวดี อัมรักเลิศ, 2556) ทำให้วัยรุ่นต้องเผชิญปัญหาอยู่ตลอดเวลา ซึ่งถือได้ว่าวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่เป็นภาวะวิกฤตของชีวิต ที่ต้องแก้ไขภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นให้ได้ (มรรยาท รุจิวิทย์, 2548; รสวันต์ อารีมิตร, 2555)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้มีทักษะในการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ

จึงร่วมกับกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2544) กำหนดแนวทางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ นำไปเป็นแนวทางในการช่วยเหลือดูแลเด็กนักเรียนได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังคงพบปัญหาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังการศึกษาของทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ ที่ศึกษาสถานการณ์ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมในนักเรียน โรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า นักเรียนมีปัญหาด้านอารมณ์ คิดเป็นร้อยละ 15.4 และ 11.5 จากการประเมินโดยครูและผู้ปกครองตามลำดับ ขณะที่นักเรียนประเมินตนเองว่าเสี่ยงด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนมากถึงร้อยละ 36.8 เสี่ยงต่อการติดเกมร้อยละ 2.8 โดยระดับชั้นมัธยมศึกษาช่วงอายุ 13-18 ปี เสี่ยงต่อการมีปัญหาด้านพฤติกรรมและติดเกมมากกว่านักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา (ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ, 2556)

ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน และจากผลการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือที่ผ่านมา ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนยังคงเผชิญปัญหาต่าง ๆ บางกรณีมีความรุนแรง ทำให้เกิดความพิการ สูญเสียด้านร่างกายและจิตใจ จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปัญหาของวัยรุ่น พบว่า วัยรุ่นแต่ละคนมีวิธีการแก้ไขปัญหาแตกต่างกัน โดยเฉพาะวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง จะสามารถจัดการสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีสุขภาพจิตดีกว่าวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ ซึ่งความแข็งแกร่งในชีวิต (Resilience) เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่ทำให้บุคคลสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่ต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสุขภาพจิตดี และสามารถดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560) โดยความแข็งแกร่งในชีวิตเป็นแนวคิดของ Grotberg ที่ได้ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสำเร็จในการปรับตัวของเด็กเมื่อเผชิญมรสุมในชีวิตจากกลุ่มเด็กในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทย พบว่า เด็กจะสามารถผ่านมรสุมชีวิตไปได้จะต้องมีความแข็งแกร่งในชีวิตในส่วนของคุณลักษณะส่วนบุคคลและปัจจัยปกป้อง ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) สิ่งที่มี (I have) เป็นแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ยุ้งยาก 2) สิ่งที่มีเป็น (I am) เป็นความเข้มแข็งภายในจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับความเชื่อ ทศนคติ และความรู้สึกมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่า ความรับผิดชอบ และ 3) ความสามารถที่มี (I can) เป็นทักษะทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลโดยการปฏิสัมพันธ์ภายในบุคคลและการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Grotberg, 1995) เมื่อนักเรียนวัยรุ่นมีความแข็งแกร่งในชีวิต ก็จะทำให้เด็กสามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย แสดงออก

ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ใช้ทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ รวมทั้งปรับตัวให้เข้ากับแต่ละช่วงเวลาของชีวิตได้อย่างยืดหยุ่น โดยมีความเข้าใจถึงข้อจำกัดและผลกระทบที่เกิดจากการตัดสินใจ และรับผิดชอบกับผลที่เกิดขึ้น ใช้ชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และความแข็งแกร่งในชีวิตสามารถพัฒนาได้

จากที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมศักยภาพหรือความสามารถของนักเรียน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างรู้เท่าทันและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และจากการทบทวนงานวิจัย พบว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มาก่อน ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ศักยภาพในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีสุขภาพจิตดี ดำเนินชีวิตอย่างเข้มแข็ง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 84 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนละ 2 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ได้สถานศึกษา จำนวน 70 แห่ง และผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 70 คน และครู 70 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 140 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ตามแนวคิดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา 5) การส่งต่อนักเรียน และ 6) การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน

ขอบเขตด้านเวลาและพื้นที่ที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2563 ณ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 จำนวน 70 แห่ง และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ระหว่างเดือนมิถุนายน 2563 ณ โรงเรียนพังทวยพัฒนศึกษา และโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 สามารถสรุปผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวม พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก และสามารถนำมาเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้ดังนี้ 1) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 2) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 3) ด้านการ

ป้องกันและแก้ไขปัญหา 4) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน 5) ด้านการคัดกรองนักเรียน และ 6) ด้านการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25

ด้านที่	การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน	ระดับการดำเนินงาน			
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1	ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.22	0.53	มาก	2
2	ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.10	0.58	มาก	5
3	ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน	4.29	0.58	มาก	1
4	ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญา	4.21	0.65	มาก	3
5	ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.00	0.71	มาก	6
6	ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน	4.18	0.71	มาก	4
	รวม	4.17	0.53	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความ แข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.58) รองลงมา คือ ด้านการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.53) และ ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.71)

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความ แข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผู้วิจัยขอสรุปดังนี้ **1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล** ได้แก่ (1) ส่งเสริมการเก็บรวบรวมข้อมูล นักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรรู้จักนักเรียนทุกคน รวบรวมข้อมูลนักเรียนให้ครอบคลุม โดยใช้ เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น แบบประเมิน แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตพฤติกรรม และมีระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นที่มีความถูกต้อง ทันสมัย ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน (2) ปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้านเพื่อดูแลสุขภาพความเป็นจริงของนักเรียน **2) ด้านการคัดกรองนักเรียน** ได้แก่ จัดกลุ่มนักเรียน จากข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม มีคณะกรรมการที่

แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสมตามความต้องการและสภาพปัญหาของนักเรียนแต่ละคน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ได้แก่ มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการตามนโยบายต่าง ๆ และดำเนินกิจกรรมตามแผน กิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน ตรงตามความต้องการ ความสนใจ และให้นักเรียนมีส่วนร่วม และใช้วงจรคุณภาพ PDCA ในการปรับปรุงแผน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ได้แก่ การป้องกันก่อนเกิดปัญหาเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเกิดปัญหากับนักเรียนต้องให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาควรสอดคล้องกับความต้องการและกลุ่มนักเรียน การดำเนินงานควรได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน ได้แก่ การส่งต่อมี 2 แบบ คือ (1) ส่งต่อภายใน และ (2) ส่งต่อภายนอกไปยังผู้เชี่ยวชาญ ครูจะต้องสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อขออนุญาต มีการติดตามผล และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ และ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ได้แก่ ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน เน้นการสอนเรื่องทักษะชีวิต มีภาคีเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน มีระบบติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ผู้วิจัยขออภิปรายตามข้อค้นพบ ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นข้อกำหนดหรือนโยบายในการบริหารกิจการพัฒนานักเรียน ส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือ การรวบรวมข้อมูลนักเรียนทุกคน โดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม แบบประเมิน การเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ ครอบคลุม รอบด้าน และนำมาจัดทำแฟ้มประวัตินักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งการมี

ข้อมูลของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการ เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน กำหนดนโยบาย งบประมาณในการบริหารจัดการการศึกษา และการให้ความช่วยเหลือนักเรียน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ นักเรียน เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครูประจำชั้น ครูแนะแนว เป็นต้น การคัดกรองนักเรียน คือ การจัดการข้อมูลนักเรียนเพื่อนำมาจัดกลุ่ม โดยใช้เครื่องมือ และมีการกำหนดเกณฑ์ที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน คือ การสนับสนุนและส่งเสริมนักเรียน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้าน การนัดประชุมผู้ปกครอง กิจกรรมเสริมสร้างทักษะหากนักเรียนได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะช่วยให้พัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ การป้องกันแก้ไขปัญหากลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาที่ต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพกายและสุขภาพจิตของนักเรียนให้สมบูรณ์ตามสภาพปัญหาของแต่ละบุคคล การส่งต่อนักเรียน คือ การส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาย่างยากซับซ้อนของนักเรียน การส่งต่อมีทั้งการส่งต่อภายในและการส่งต่อหน่วยงานภายนอก มีการติดตามและประเมินผลการส่งต่อ การส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน คือ การส่งเสริมศักยภาพหรือความสามารถของนักเรียนในการเผชิญกับปัญหาหรือภาวะวิกฤตในชีวิต ถ้าหากนักเรียนมีความแข็งแกร่งในชีวิตที่สูง จะทำให้สามารถฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตไปได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับอรรถย มังคลาด ที่ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา พบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजุน จังหวัดพะเยา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญห ด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการส่งต่อตามลำดับ (อรรถย มังคลาด, 2557) สอดคล้องกับชุตินาถ ถาวรแก้ว ที่ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 (ปทุมธานี-สระบุรี) พบว่า การดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการส่งต่อนักเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ชุตินาถ ถาวรแก้ว, 2559)

2. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) ด้านการคัดกรองนักเรียน 3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน 4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญห 5) ด้านการส่งต่อนักเรียน และ 6) ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน พบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อ

ส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนนั้น ต้องเริ่มจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนรายบุคคลอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อให้ครูสามารถเข้าใจและเข้าถึงความเป็นตัวตนของนักเรียน โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การออกเยี่ยมบ้าน เพื่อให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง มีการจัดระบบเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งข้อมูลต้องมีความถูกต้อง ทันสมัย มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันอย่างสม่ำเสมอ นำข้อมูลที่ได้มาการจัดกลุ่มนักเรียน โดยอาจแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลุ่มพิเศษ โดยมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในการให้การดูแลช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ตามความต้องการและสภาพปัญหาของนักเรียนแต่ละคน สถานศึกษาจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับนโยบายต่าง ๆ และดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ซึ่งกิจกรรมที่จัดต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน ตรงตามความต้องการ ความสนใจ และให้นักเรียนมีส่วนร่วม ควรมีการป้องกันและแก้ไขก่อนเกิดปัญหา และนักเรียนต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน การดำเนินงานต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และต้องมีการติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ หากปัญหาที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงเกินกว่าครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นจะสามารถดูแลได้ จะมีการส่งต่อภายใน หรือส่งต่อกายนอกไปยังผู้เชี่ยวชาญ ครูควรสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ และประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อขออนุญาต มีการติดตาม ประเมินผล และเมื่อนักเรียนบำบัดเสร็จจะต้องได้กลับมาเรียนตามปกติ และสิ่งสำคัญ การที่นักเรียนจะสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเอง คือ การมีความแข็งแกร่งในชีวิต สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน จัดการเรียนรู้เรื่องทักษะชีวิต ประสานภาคีเครือข่ายในการร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุน ทั้งมีระบบติดตาม ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วงจรคุณภาพ PDCA สอดคล้องกับปรมาภรณ์ สนิธิ ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาปทุมธานี พบว่า สถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลด้านความสามารถพิเศษของนักเรียนอย่างเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน ควรจัดสอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา การดูแลกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาอย่างใกล้ชิด ส่วนนักเรียนที่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนได้รับการส่งต่ออย่างถูกต้องและรวดเร็ว (ปรมาภรณ์ สนิธิ, 2560) สอดคล้องกับสิทธิศักดิ์ อุษาพรหม ที่ศึกษาการพัฒนากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านอุโนนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า มีการตั้งทีมงานขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน อย่างเป็นระบบ ผู้ปกครองนักเรียนเข้ามารับรู้รับทราบพฤติกรรมของนักเรียนร่วมกันกับคณะครู แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นจริงของนักเรียน ร่วมปรึกษาหารือเพื่อหาทางช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (สิทธิศักดิ์ อุษาพรหม, 2552) สอดคล้องกับยุวดี ปันงา ที่ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่า ควรมีการวางแผนเตรียมการในระยะยาว มีการอบรมให้ความรู้แก่ครูที่ปรึกษา มีการติดตาม ประเมินผลเป็นระยะ ควรเชิญคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง (ยุวดี ปันงา, 2554) สอดคล้องกับอิติณัฏดา สิงห์แก้ว ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจร PDCA กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พบว่า โรงเรียนต้องมีการพัฒนาและจัดทำเอกสารแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนให้ชัดเจนตามวงจรคุณภาพ PDCA (อิติณัฏดา สิงห์แก้ว, 2562) และสอดคล้องกับสุกัญญา สุรังสี และคณะ ที่ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต พบว่า การฝึกทักษะชีวิตสามารถส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตได้ (สุกัญญา สุรังสี และคณะ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งต่อนักเรียน ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมด้านการส่งต่อนักเรียนให้มีประสิทธิภาพควบคู่กับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 ทั้ง 6 ด้าน **ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล** ควรรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลและปรับปรุงโครงการเยี่ยมบ้าน เพื่อตรวจสอบความเป็นจริงของนักเรียน **ด้านการคัดกรองนักเรียน** ควรจัดกลุ่มนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีคณะกรรมการที่แต่งตั้งขึ้นเป็นผู้ประเมินตามเกณฑ์ของสถานศึกษา **ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน** ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการและจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย **ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา** ควรมีการป้องกันก่อนเกิดปัญหา และเมื่อนักเรียนมีปัญหาต้องให้การช่วยเหลืออย่าง

เร่งด่วน **ด้านการส่งต่อนักเรียน** ครูควรสรุปประวัตินักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับผู้เชี่ยวชาญ มีการติดตาม ประเมินผลนักเรียนที่ถูกส่งต่อ และ **ด้านการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน** ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน จัดกิจกรรมบนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพตามความสามารถ ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด ไปกำหนดนโยบาย จัดทำแผนการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัด เพื่อให้การส่งต่อนักเรียนมีประสิทธิภาพ และนักเรียนในสังกัดมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงขึ้น

2. สถานศึกษา ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ไปกำหนดนโยบายสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนให้สูงขึ้น

3. ครูควรใช้ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาการดำเนินงาน ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียน ไปเป็นแนวทางในการดูแลช่วยเหลือ จัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนตามขนาดของสถานศึกษา

2. ควรมีการศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตนักเรียนในภาพรวมระดับประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2544). *คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน*. กรุงเทพมหานคร : ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป.
- ชุติมา ถาวรแก้ว. (2559). การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 (ปทุมธานี-สระบุรี). ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน และคณะ. (2556). การสำรวจสถานการณ์ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงและการติดเกมสในนักเรียนโรงเรียนนาร่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต.
- ธิตินัดดา สิงห์แก้ว. (2562). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรมาภรณ์ สนธิ. (2560). แนวทางการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ระดับประถมศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ. (2560). ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 31(1), 13-28.
- พิชญานนท์ งามเฉลียว และวดี อัมรักเลิศ. (2556). พัฒนาการทางด้านจิตใจและสังคมในวัยรุ่น. ใน *พิชญานนท์ งามเฉลียว, วดี อัมรักเลิศ, และธารทิพย์ แสงสุวรรณ (บรรณาธิการ), การดูแลสุขภาพสำหรับ 3 รุ่นอายุ: วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ*. (หน้า 13-28) สงขลา : คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มรยาท รุจิวิทย์. (2548). *การจัดการความเครียดเพื่อสร้างเสริมสุขภาพจิต*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยุวดี ปันงา. (2554). พัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนอนุบาลวัดไชยชุมพลชนะสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1.

ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รสวันต์ อาริมิตร. (2555). พัฒนาการด้านจิตใจและสังคมของวัยรุ่น. ใน วิโรจน์ อารีกุล, ศิริไชย หงษ์สงวนศรี, สุริยเดว ทรีปาตี, บุญยิ่ง มานะบริบูรณ์, รสวันต์ อาริมิตร, จิราภรณ์ ประเสริฐวิทย์, และคณะ (บรรณาธิการ), พัฒนาการและการเจริญเติบโตของวัยรุ่น (หน้า 19-222). กรุงเทพมหานคร : เอพลัสพรีน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (2563). แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. ขอนแก่น : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25.

สิทธิศักดิ์ อุษาพรหม. (2552). การพัฒนากระบวนการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านอุณา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุกัญญา สุรังสี และคณะ. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะชีวิตเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตรสำหรับนักศึกษาพยาบาล. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 29(3), 194-204.

อรรถัย มังคลาด. (2557). การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 อำเภोजัน จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spiri*. The Hague : The Bernard van Leer Foundation.